

Manguel Knihovna jako řád

V prvním století po Kr. popsal Plinius Mladší radosti svého života na venkově a mezi nimi byl slunečný pokoj, v jehož „stěně je umístěna skříň jako knihovna; obsahuje knihy určené ne k jednomu přečtení, ale k neustálému pročítání“.³ Někdy jsem přemýšlel o tom, že bych měl knihovnu, ve které by nebylo nic jiného než moje nejvíce osahané knihy.

Pak jsem měl ještě další uspořádání v rámci jednotlivých sekcí. Jak jsem posléze zjistil, ovšem ještě dlouho jsem to nebyl schopen formulovat, řád plodí řád. Jakmile se ustaví nějaká kategorie, ihned doporučuje či vnucuje nějaké další, takže žádná katalogizační metoda, ať už v regále nebo na papíře, není nikdy uzavřena. Pokud se rozhodnu pro určitý počet témat, pak každé z těchto témat bude vyžadovat třídění v rámci svého třídění. V jisté fázi tohoto uspořádání onu geometrickou řadu z únavy, nudy nebo frustrace zastavím. Avšak stále je tu možnost pokračovat. V knihovně žádné definitivní kategorie neexistují.

Na rozdíl od veřejné knihovny poskytuje soukromá knihovna výhodu, že si ji člověk může uspořádat libovolně a výhradně podle svého vkusu. Ochrnutý spisovatel Valéry Larbaud si dával knihy vázat do různobarevných desek podle toho, jakým jazykem byly psány, anglické romány modře, španělské červeně atd. „Jeho pokoj, kde stonal, byl jako duha,“ řekl jeden z jeho obdivovatelů, „která poskytovala jeho oku a jeho paměti překvapení i očekávané radosti.“⁴ Romanopisec Georges Perec jednou sepsal dvanáct způsobů, jak si může člověk utřídit knihovnu, z nichž „žádný není uspokojivý sám o sobě.“⁵ Váhavě navrhuje následující uspořádání:

- abecedně
- podle světadílů nebo země
- podle barvy
- podle data zakoupení
- podle data vydání
- podle formátu
- podle žánru
- podle literární epochy
- podle jazyka
- podle našich preferencí
- podle vazby
- podle edicí.

Vybalování knih je objevná činnost. V roce 1931, během jednoho ze svých stěhování, popsal Walter Benjamin svůj zážitek, jak stojí mezi knihami, „dosud nedotčenými mírnou nudou pořádku“,⁶ pronásledován vzpomínkami na doby a místa, kde je získal, a toto svědectví okolností potvrzovalo, že každá kniha je skutečně jeho. I mě během těch letních měsíců zaplavovaly vzpomínky: jízdenka vypadlá z otevřené knihy mi přivolala cestu tramvají v Buenos Aires (do tramvají se v druhé polovině šedesátých let nastupovalo za jízdy), kdy jsem poprvé četl *Moiru* od Julienu Greena; jméno a telefonní číslo vepsané na předsádce mi oživilo tvář dávno ztraceného přítele, který mi dal výtisk *Cantos* od Ezry Pounda; papírový ubrousek s logem Café de Flore, vložený do *Siddhárthy* Hermanna Hesseho, svědčící o mé první cestě do Paříže v roce 1966; dopis od učitele založený ve sbírce španělské poezie mi připomněl dávné hodiny, na nichž jsem poprvé slyšel o Góngorovi a Vincentu Gaosovi. „*Habent sua fata libelli*,“ opakuje Benjamin větu zapomenutého středověkého esejisty Terentiana Maura. „Knihy mají své osudy.“ Některé z těch mých čekaly půl století, než se dostaly do tohoto maličkého místa v západní Francii, pro které byly zřejmě předurčeny.

Původně jsem si plánoval, jak jsem již řekl, že svou knihovnu uspořádám do několika sekcí. Hlavním kritériem byl jazyk, kterým byly knihy napsány. Vytvořil jsem si v hlavě obrovské skupiny těchto děl psaných anglicky nebo španělsky, německy nebo francouzsky, ať už šlo o poezii nebo prózu. Z těchto lingvistických oddělení jsem vyloučil některé tituly, které náležely k tématům, co mě obzvláště zajímaly,

jako byla řecká mytologie, monoteistická náboženství, středověké legendy, renesanční kultura, první a druhá světová válka, dějiny knih... Můj výběr knih, které jsem zařadil do těchto kategorií, by se mnohým čtenářům mohl zdát svévolný. Proč ukrývat díla svatého Augustina do sekce křesťanství, a nikoli do latinské literatury nebo raně středověké civilizace? Proč umístit Carlylova *Francouzskou revolucí* do anglicky psané literatury namísto do evropských dějin, a neudělat totéž s *Občany* Simona Schamy? Proč nechávat sedm svazků *Židovských legend* Louise Ginzberga v sekci judaismus, zatímco studii Josepha Gaera o Věčném židovi v sekci Mýty? Proč zařadit překlady Sapfo od Anne Carsonové pod Carsonovou, kdežto překlad *Proměn* pořízený Arthurem Goldingem pod Ovidia? Proč ukládat dvě kapesní vydání Chapmanova Homéra pod Keatse?

Koneckonců, každé uspořádání je nahodilé. V knihovnách svých přátel po celém světě jsem nacházel mnoho podivně zařazených knih: Rimbaudův *Opilý koráb* pod plachtěním, Defoeova *Robinsona Crusoea* v sekci cestopisů, *Ptáky Ameriky* od Mary McCarthyové pod ornitologií, *Vařené a syrové* od Clauda Lévi-Strausse mezi kuchařskými knihami. Avšak veřejné knihovny mají své vlastní zvláštní přístupy. Jeden čtenář se rozčiloval, poněvadž v Londýnské knihovně byl Stendhal zařazený pod „B“ podle svého skutečného jména, Beyle, a Gérard de Nerval pod „G“. Jiný si stěžoval, že v téže knihovně byly *Women (ženy)* zařazeny do „vědeckých rozmanitostí“ hned po *Witchcraft* (čarodějnictví) a před *Wool* (vlna) a *Wrestling* (zápas).⁷ V katalogu Kongresové knihovny se mezi názvy témat objevily takové kuriózní kategorie jako:

- výzkum banánů,
- vázání prutů,
- boty a střevíce v umění,
- kuřata v náboženství a folkloru,
- odpadní vody: sebraná díla.

Rímské knihovny, jako byla tato knihovna Asinia Pollia, navrženy tak, aby vyhovovaly vzdělaným čtenářům, se musely navzdory názvům jako „Atrium svobody“ považovat za mocná místa kontroly a řádu. Nejstarší dochované pozůstatky takové knihovny byly pod pahorkem Palatinem v Římě. Jelikož římské sbírky knih, jako byla ta Pollioova, byly dvojjazyčné, architekti museli navrhnout dvojité budovy, kde byly knihy uloženy. Palatinské ruiny například odkrývají jednu místnost pro řecká díla a jednu pro díla psaná latinsky, obě jsou vybaveny výklenky pro sochy a hlubokými nikami pro dřevěné skříně na knihy (*armaria*) a zdi byly zřejmě obehnané regály a chráněny dveřmi. Skříně, *armaria*, byly opatřeny štítky a jejich kódy byly zapsány v katalogích hned vedle názvů knih, které v nich byly uloženy. Po rovných schodištích se mohli čtenáři dostat do různých tematických sekcí, a poněvadž některé regály byly vyš než na délku paže, byly tam pro ty, kdo je potřebovali, k dispozici přenosné schůdky. Čtenář si vzal požadovaný svitek, možná za pomoci knihovníka vedoucího katalogy, a rozvinul jej na jednom ze stolů uprostřed místnosti, aby jej uprostřed společného mumlání prozkoumal, protože tehdy ještě nebylo obvyklé číst si potichu, nebo si jej vynesl ven a četl si pod kolonádou, jak to bylo v řeckých knihovnách tehdy zvykem.²⁴

Každá knihovna tím, že uspořádává knihy podle témat, podle důležitosti, podle toho, zda byl autorem knihy Bůh nebo jedno z Božích stvoření, podle abecedy, čísel nebo jazyka, kterým jsou napsány, přeměňuje chaos objevování a stvoření do strukturovaného systému hierarchií nebo do bouře volných asociací. Takováto eklektická klasifikační pravidla vládnou i v mé vlastní knihovně. Abecedním pořádkem například nevhodně spojuje humorného Bulgakova s vážným Buninem (v mé sekci ruské literatury) a nutí formálního Boileaua, aby stál hned za neformálním Beaucheminem (v sekci francouzsky psaných knih), náležitě přiřazuje Borgesovi místo hned vedle jeho přítele Bioy Casarese (v rámci španělsky psaných knih), ale vlevá oceán písmen mezi Goetha a jeho nerozlučného přítele Schillera (v německé literatuře).

Někdy v noci sním o naprosto anonymní knihovně, v níž knihy nemají žádné názvy a nechlubí se žádným autorem, ale vytvářejí nepřetržitý proud vyprávění, kde se sbíhají všechny žánry, všechny styly a všechny příběhy, kde se nedají identifikovat postavy a místa, proud, do něhož se mohu v kterémkoliv okamžiku ponořit.